

јн 11., 1924/25.

4.—

С-II-6

10. XI. 1924.

КОМЕДИЈА

Branislav Nušić.

Бранислав Нушић.

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

ЈУБИЛЕЈ БРАНИСЛАВА НУШИЋА

Данас наш слављени Нушић прославља величанствену везу између трију књижевних генерација. Велики и слатки напор дугогодишњег уметничког рада искупљен је данас пред нашим очима сусретом тих генерација. Од класичара, преко натуралиста и првих сатиричара, ево даје данас и са четвртотом књижевном генерацијом у додиру. Наш Нушић, dakле, данас приликом свог јубилеја, не симболизира својом личношћу само тих сусрет тих књижевних генерација; он их није само надживео, већ је презивео и надживео четири менталитета нашеа друштва.

Отуда сва поколења, окупљена данас око слављеника спуштају му ловоров венац на овенчану главу, чemu се од срца придружује и Уредништво Comoedie.

Живот и рад Бранислава Нушића.

Бранислав Ђ. Нушић рођен је 21. октобра (8 по старом) 1864. године у Београду. Школовао се најпре у Смедереву, где је, под зидинама Ђурђеве тврђаве, у поетичној варошици, провео и најраније детинство. Затим са породицом прелази у Београд, онда град још пун обележја старог патријархалног живота и првих сукоба оријентализма са струјама модерног времена. Правни факултет почео је студирати у Грацу, у Штајерској; али немајући средстава, довршио га је у Београду.

Нушић се од најраније младости одaje књижевности, а већ у 15 години објављује своје радове у тадајшим дечјим листовима. Колико је он у првом реду позоришни писац, најбоље се види по томе што већ у то доба, као неуки дечак, пише и позоришне комаде, које сам са друговима приказује.

Као ћак Велике Школе Нушић учествује у српско-бугарском рату из којега даје 1886 „Приповетке једнога каплара“, међу којима су поједине са изразитим акцентом, а пре тога већ, као деветнаестогодишњи младић, он подноси позоришној управи свој први комад „Народног Поета“, који је и данас на репертоару. У исто доба он се почиње јављати у подписцима поједињих листова, с времена на време, са хумористичним причама.

По свршетку факултета он због једне политичке песме, којом је нанео увреду Краљу Милану, бива осуђен на две године затвора и у пожаревачком затвору пише 1889 свој шаљиви комад „Протекцију“, као и, у нашој књижевности прво своје дело, хумористичку и сатиристичку козерију „Листићи“ (1890), који су га необично популарисали.

По изласку из затвора, Нушић одлази у конзулатарну службу у Македонију, где пробави пуних десет година, за које време даје три озбиљна етнографско-путописна дела: *Косово у две књиге* (1902, 1903), *Крај обала охридскога језера* (1894) и *С Косова на сиње* (1894), који су у тадајој нашој врло сиромашној књижевности били се односила на познавање наших класичних крајева, било да је драгоцен прилог. Бавећи се толико дugo у источној средини, он се њоме испирише и 1898 даје „Рамазанске вечери“ збирку оријенталских приповедака, које су радо читане и много превођене.

Од конзулатарне службе Нушић се враћа позоришту и од тада се не одваја од тога посла. Он управља најпре београдским позориштем, затим новосадским и најзад, по ослобођењу Јужне Србије, пошто се првих дана примио привремено за начелника тек ослобођеног округа битольског, он лично оснива прво позориште у Скопљу. У доба рада на позорници, он уједно развија најживљи рад на позоришној књижевности и даје читав низ комедија и весељих игара, које се све и данас одржавају на свима нашим позориштима. Извесне од тих ствари превођене су и приказиване на бугарским, чешким и мађарским позорницама. *Обичан човек*, са живим сликањем типова бе-

Branislav Nušić u vrijeme kada je pisao „Narodnog Poslanika“. Branislav Nušić za vrijeme bugarsko-srpskog rata, kada je pisao „Kaplarske priče“.

Бранислав Нушић у време када је писао „Народног Посланника“. Бранислав Нушић за време бугарско-српског рата, када је писао „Капларске приче“.

Kuća pjesnika Jova Ilića u Beogradu (Ratar-
ska ul.) gdje je Nušić prvi put čitao „Narod-
nog Poslanika“.

Kuća pjesnika Jova Ilića u Beogradu (Ra-
tarска ul.), где је Нушић први пут читао
„Народног Посланника“.

Група студената из 1885 год. у комаду „Дон Карлос“, у коме је Нушић (1), а редитељ био пок. Ђоша Јовановић (2), насловну улогу играо Нушић (1) а редитељ био пок. Ђоша Јовановић (2).

градске и провинцијске средине (1900), *Свет* са једном траги-комичном потом из наше недавне прошлости (1906) и *Пут око света* (1900), пун хумора и топле фантазије, стекли су му симпатије целокупне публике, те му се комади приказују на свима позорницама, а књиге штампају подједнако у Сарајеву, Загребу и Јубљани као и у Београду. Нушићева озбиљна позоришна дела: *Кнез од Семберије* (1900) и *Хаџи Лоја* (1908) имала су великог позоришног уснеха, а исто тако радо су гледани и остали његови комади *Пучина* (1901), *Тако је морало бити* (1900), *Љиљан и оморика* и *Јесења киша* (1900). Занимљив је и Нушићев покушај да изнесе на сцену слике беда из круга „бедних људи“ београдских забачених уличица, у комаду „Иза божјих леђа“ (1900).

Нушић истовремено почиње, први у нас, да негује хумористични фелтон, који га необично популарише и чини га најчитанијим и најомиљенијим писцем. Још од *Листића* запажен је Нушићев живи дух и склоност ка сатири, што ће се још боље нагласити у *Општинском детству*, „роману једног одјечета“, а затим кроз његове безбројне хумореске и приповетке, објављене у дневним листовима и неколико засебних издања. У своје време била му је популарна и збирка под-листака *Бен Акиба* (1907).

Кад узмемо у обзир *Прву парницу* (1897) и неколико комада у једном чину: *Под старост*, *Наша деца*, *Грех за грехом* и *Под облацима* — затим велики број прича, причица, конференција и чланака, онда је несумњиво да је Нушић наш најплоднији писац. Кроз четрдесет и пет година књижевног рада, он је написао 25 комада који се стално одржавају на свима позорницама, расуо по листовима близу 200 хумористичних прича, написао неколико опсејних дела, много студија, предавања и, у опште, толико радио да се његов живот може сматрати као оличење једног ретког нагона за стварањем и давањем личног израза. Целокупна његова дела изнела би у обичном октаву око 800 штампаних табака.

Година 1915 доноси Нушићу врло тешке дане, јер у рату губи једишина сина, Бана, који као ћак гине на бојишту. Понито му је имовина опљачкана, он одлази са породицом на пут изгнанства, да би по ослобођењу та тешка и болна осећања приказао у опсејном делу „Деветстопетнаеста“, које је једино до сада дало ширу слику велике трагедије српскога народа и које је на чешком доживело већ два издања. Озбиљно расположење тих тешких дана чини да Нушић напушта привремено комедију и баца се на романтичку историјску драму, од којих му је приказивана трагедија „Наход“, а на репертоару су још две: „Томаида“ и „Кнегиња од Трибала“.

Значај Нушићевог рада заслужује неоспорно највеће признање. Он је у своја дела унео пуно неусиљене духовитости, дао многим сликама чисто београдско обележје, изнео многа наличја свакидашњице и, са нарочитим осећањем за комику, привлачио публику да ишће приђе позоришту. Кроз живе говоре и добро удешене сцене, пишући лако са богатством типова, он је успео да његови комади

ди и данас представљају главни део наше домаћег репертоара. У том погледу, Нушићева је заслуга необорива и само то било би довољно да га стави у ред наших најзаслужнијих људи.

Неуморан, са љубављу за рад, Нушић је увек стигао да буде и иницијатор и организатор многих јавних покрета. Он је један од оснивача „Народне Одбране“ и „Кола Српских Сестара“, као и један од оснивача Глумачке Школе и оснивач друштва љубитеља уметности „Цвијета Зузорић“. Одмах по ослобођењу, он је својим конференцијама у свима већим центрима напе нове државе допринео много да се учврсти мисао о јединству сва три братска племена. Најзад, он је организовао код нас Уметничко Одељење Министарства Просвете и био му први начелник.

Нушићева дела превођена су на француски, руски, немачки, мађарски, чешки, бугарски и талијански језик.

Списак играних Позоришних Дела

које је написао Бранислав Ђ. Нушић.

1. *Народни посланик*, шала у три чина.
2. *Прва парница*, шала у три чина.
3. *Сумњиво лице*, шала у два чина.
4. *Прошекција*, шала у пет чинова.
5. *Обичан човек*, шала у три чина.
6. *Тако је морало бити*, драма у четири чина.
7. *Кнез од Семберије*, историјски фрагмент у једноме чину.
8. *Наша Деца*, хумореска у једноме чину.
9. *Шоенхауер*, шала у једноме чину.
10. *Под старосћ*, шала у једноме чину.
11. *Свеш*, шала у четири чина.
12. *Јесења киша*, драма у четири чина.
13. *Грех за грех*, драма у једноме чину.
14. *Под облацима*, драма у једноме чину.
15. *Љиљан и оморика*, бајка у пет чинова.
16. *Југословенска Излојсба*, реви у једноме чину.
17. *У српској кући*, слика у једноме чину.
18. *Један час у редакцији*, слика у једноме чину.
19. *Изл Божјих Леђа*, драма у четири чина.
20. *Пучина*, драма у четири чина.
21. *Динак у крви*, драма у једноме чину.
22. *Хаџи Лоја*, реч у своје време у једноме чину.
23. *Туђинче*, драма у једноме чину.
24. *Пред београдским позориштем*, слика у једноме чину.
25. *Два лопова*, шала у једноме чину.
26. *Дејшо*, шала у једноме чину.
27. *Свешки раћ*, шала у једноме чину.

На обали Охридског Језера 1894 год. у дру-
штву са руским конзулом.

На обали Охридског Језера 1894 год. у
друштву са руским конзулом.

Nušić и Južin-Sumbatov, славни руски трагичар, 1903 год. у Београду. Nušić као консул у Приштини 1895 год.

Nušić као глумац „Свијетлод Сонка“ 1889. Нушић као писац „Обичног човека“ 1889

28. *Наход*, драма у пет чинова.

29. *Пуш око свешта*, лакрдија у дванаест слика.

30. *Распако Немањић*, драма у три чина.

Пред Нушићем налазе се већ израђени и спремљени за приказ ови комади:

31. *Кнешња од Тибала*, драма у три чина.

32. *Томашда*, комад у три чина.

33. *Велика недеља*, драма у четири чина.

34. *Ne désespérez jamais!*, шала у једноме чину (на француском).

А на столу Нушићеву у раду су ови комади:

35. *Наша Деца (II)*.

36. *Наша Деца (III)*.

37. *Госпођа министарка*, шала у пет чинова.

38. *Вечносћ*, музичка драма у три чина.

39. *Победа*, шала у једном чину.

Комади, под бројевима 2, 12, 15, 16, 17, 18 и 19, изгубљени су за време рата,

Geneza Nušićeve ljubavi prema pozorištu

Dragi g. Uredniče,

Postavili ste mi pitanje: kada se i kako kod mene začela ljubav prema pozorištu, kome sam posvetio punih četrdeset godina rada? Odgovoriti Vam rado, u toliko pre što ne tražite do odgovora na to jedno pitanje.

Ja sam osnovnu školu i dva razreda gimnazije svršio u Smederevu, gde sam i svoje najranije detinjstvo proveo. Smederevo je tada, kao jedina izvozna tačka, bilo neobično napredno i bogato место, te su često u tu varoš zalazile pozorišne putničke družine a, kada bi one otišle, mi bi deca, što i danas često biva, igrali po šupama pozorišta.

Jedna je od tih družina imala naročitoga uticaja na mene.

To je bilo u doba uoči hercegovačkoga ustanka. Jedva ako mi je bilo dvanaest godina, bio sam tek u prvim razredima gimnazije. Došla je u Smederevo pozorišna družina tada čuvenoga Mihajla Dimića, zeta Joksimu Noviću Otočaninu, za kojega se tvrdilo da je najbolji „Kir-Janja“. Dimić je bio pravi tip putujućih glumaca prošloga veka. Na njemu uvek crni gerok, koji se spuštao ispod kolena, oko vrata fatermerder kragna, neobrijan, sa dugom, umetničkom kosom, cilinderom iz garderobe na glavi i iscepanim cipelama na nogama. Suv i izgladneo ali ponosan na svoj poziv i osetljiv na svoj umetnički ugled.

Trupa je igrala u blizini moje kuće, u bašti kod „Zelenog Venca“ i najveći deo rekvizita pozajmljivan je od moje kuće. Za mene je bila čast i ponos kada bi natakao kakvu stolicu na glavi i nosio je od kuće do pozorišta i sutra dan natrag. Na toj su mi počasti mnoga deca

zavidela. Razume se da sam za te usluge, koje sam ja i moja kuća činili trupi, gledao besplatno svaku prestavu, stojeći kraj samebine, тамо где цигани свирају. Kako sam bio mali rastom, ja sam тaman dopirao очима и noseм до pozornice, те могу рећи да сам том прilikom, у буквалном смислу те рећи, први пут omirisao pozornicu.

No ja sam tada doživeo i retku sreću, која је била uskraćena осталој смртној деци, да се по који put надјем и изаkulisa i da svojim очима видим како се nameštaju kulise, како се farbaju glumci i како lepe себи brade i brkove. Све ми је то docnije vrlo korisno poslužило u dečijim igrama pozorišta a na prvome mestu obezbedilo mi autoritet, te сам увек ја бивao upravnik tih pozorišta.

U trupi Mihajla Dimićaigrani su većinom rodoljubivi komadi: Hajduk Veljko, Boj na Kosovu, Krst i Kruna, Smrt Stevana Dečanskog, Dva narednika i po gdekoji Sterijin komad. U Bosni i Hercegovini тада se već nagoveštavao ustanak, te је rodoljubivi dah i ratoborno raspoloženje zahvatilo било i Šumadiju, te i upravnik putničkoga pozorišta morao se prilagodjavati tome raspoloženju. Dimić је čak i sam pisao neke rodoljubive komade koji су godili opštem raspoloženju publike.

Glavne junake u tim komadima igrao je obično tada mlađi glumac Mihajlo Risantijević, docnije šef statista u beogradskom pozorištu. I tada još nezgrapan kao i docnije, i tada govoreći onim mlekadžijskim dijalektom, којим се он uporno sve do smrti služio, назаје деци, па и velikome delu publike, on neobično imponovao svojom pojавом. Када би у трећем чину Hajduk Veljko upao у турски логор, Risantijević bi runuo као медвед, у два корака би pregazio pozornicu a dečurlija, која је статирала Турке i od које је Risantijević bio čitav метар виши, povaljala би се по pozornici као krastavčići srušeni из вреће. У publici би тада nastalo neopisano oduševljenje i она се iskreno divila junaštvu Risantijevićevom.

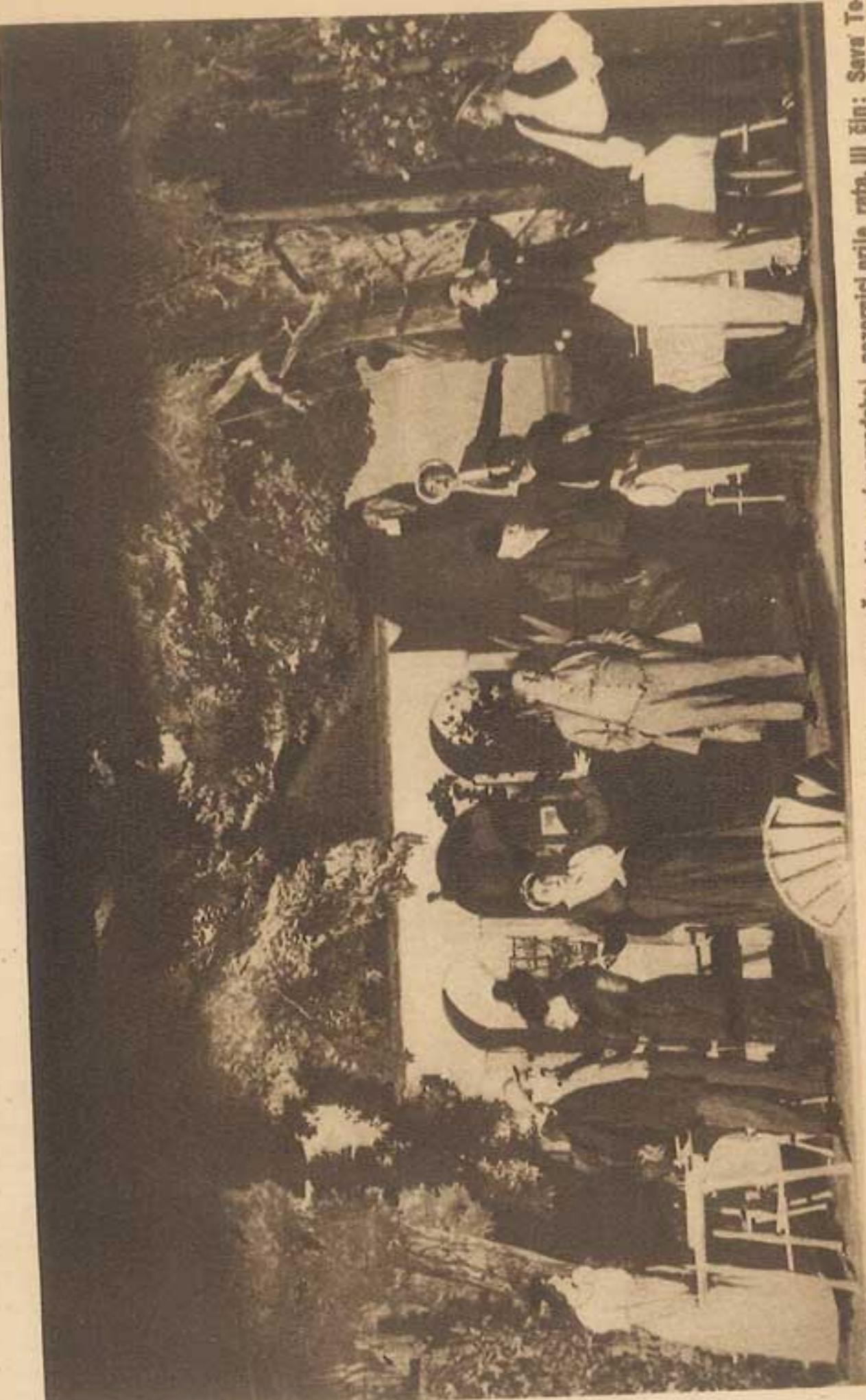
Kad se setim sa kolikim sam поштovanjem ja тада posmatrao Risantijevića kada bi progegao kraj моје kuće! Ni slutio тада nisam da ћу jednoga dana, статирајући u beogradskom pozorištu, pasti под njegovu upravu, а још manje da ћу jednoga dana, ja njemu biti upravnik.

Kada je ustanak u Bosni već buknuo i поче uveliko kod нас да се šapuće o mogućnosti ulaska Srbije u rat, свет поче да се steže, да се не odvaja od pare i da štedи, te Dimićevoj trupi podje rdjavo, toliko rdjavo, da nije имао ni toliko para koliko је требало да trupu prebacи из Smedereva u Jagodinu, a то тада није bio veliki izdatak.

Jednoga dana, dodje Dimić mome ocu i, ja ne znam шта је било. Znam само да то по подне Stevan Dečanski, Hajduk Veljko, Car Lazar i ostali srpski junaci, noseći na glavi по једну kulisu, kao ono al vadžije tablu s alvom, dodjoše mojoj kući i ostaviše kulisе u šupu. Docnije sam razumeo да је Dimić uzajmio od oca novac за put a kulisе i главну zavesu оставио u zalagu. Razume se da ih nikada više nijе digao.

Branislav Nušić i Milorad Petrović, kreator Бранислав Нушић и Милорад Петровић,
„Kadži Loje“ 1908 god. креатор „Хаун Лоје“ 1908 год.

"Обичан Човек" на београдској поезији пре рата. III чин: Сава Ђорђевић Сокол, "Убисан Сокол" на већујућем, пок. Радоја Додрић, Илија Станојевић, Љубомир Јовановић, Порка Ћодоровић, Порка Рајловић, Илија Станојевић, Љубомир Јовановић и Богдан Јованк, Златковић и Богдан.

Na taj način ja sam postao sopstvenik odistinskih kulisa, na kojima je s jedne strane bila namolovana soba, koja je igrala i kao Kir Jarjina soba i kao svečana dvorana cara Lazara, a na drugoj strani onako preko letava, namolovana šuma, koja je važila i kao šuma i kao tamića i kao ulica. Može se zamisliti koliko sam ja, kao sopstvenik odistinskih kulisa, imponovao ostaloj deci i može se zamisliti koliko je moralnih uslova imalo moje pozorište, koje smo sada igrali sa odistinskim kulisama.

Eto, tada se u meni začela jedna viša a ne samo dečja ljubav prema pozorištu. Tada sam ja počeo sam da pišem i komade koje sam sa svojim drugovima i izvodio i, što je interesantno, kraj svega rodoljubivoga raspolaženja koje je tada vladalo, moj prvi komad, koji sam tada, u nepunoj dvanaestoj godini napisao, bio je komedija. Sećam se da je to bila šala iz domaćega života i da se zvala „Ridja Brada“.

Eto vam dakle moga venčanja sa pozornicom ili, ako hoćete, geneze moje ljubavi prema pozorištu.

Od tada je punih pedeset godina.

Branislav Nušić.

Furor Dramatikus.

— Iz Nušićeve dramaturgije —

Godine 1900 imenovan je g. Branislav Nušić za dramaturga Nacionalnog Pozorišta u Beogradu s tim da vrši i dužnost upravnika. „Pozorišni pisac i sam — veli Nušić u svome predgovoru „Sumnjičnom Liku“ — imao sam ambiciju da svoje upravljanje obeležim što obilatijom prinovom izvornoga repertoara, verujući da će to dati zanimala izvornoj drami i da će slabiji pisci izvući konzekvence iz svolga neuspela a bolji i jači ohrabriti se potstrekom i poći novom stvaranju“.

Nušić u taj svoj predgovor nije uneo, a prilikom konferencija nam je kazivao i izvesne anegdote o tadašnjim prilikama, koje mi sada ovde, po njegovim beleškama objavljujemo.

Proizvodnja je dramatska tada bila ogromna, nastao je bio jedan furor dramatikus, te se pisalo i navalilo na pozorište hrpmama drama i činova. U tome trenutku najvišega napona, beogradska je pozornica bila jedini ventil kroz koji se moglo dati oduška. I što je glavno, taj furor dramatikus obuhvatio je bio sve slojeve društvene. Na pozornici se već bio prikazivao komad, koji je napisao jedan pozorišni blagajnik a na upravnikovom stolu ležali su stogovi drama, koje su napisali sudije apelacije, kafedžije, narednici, mlađi trgovci, policijski pisari, gimnaziste, popovi, penzionisani profesori, žandarmerijski oficiri, krojači, narednici vojne muzike, i ko sve nije potezao da obogati srpsku dramsku književnost.

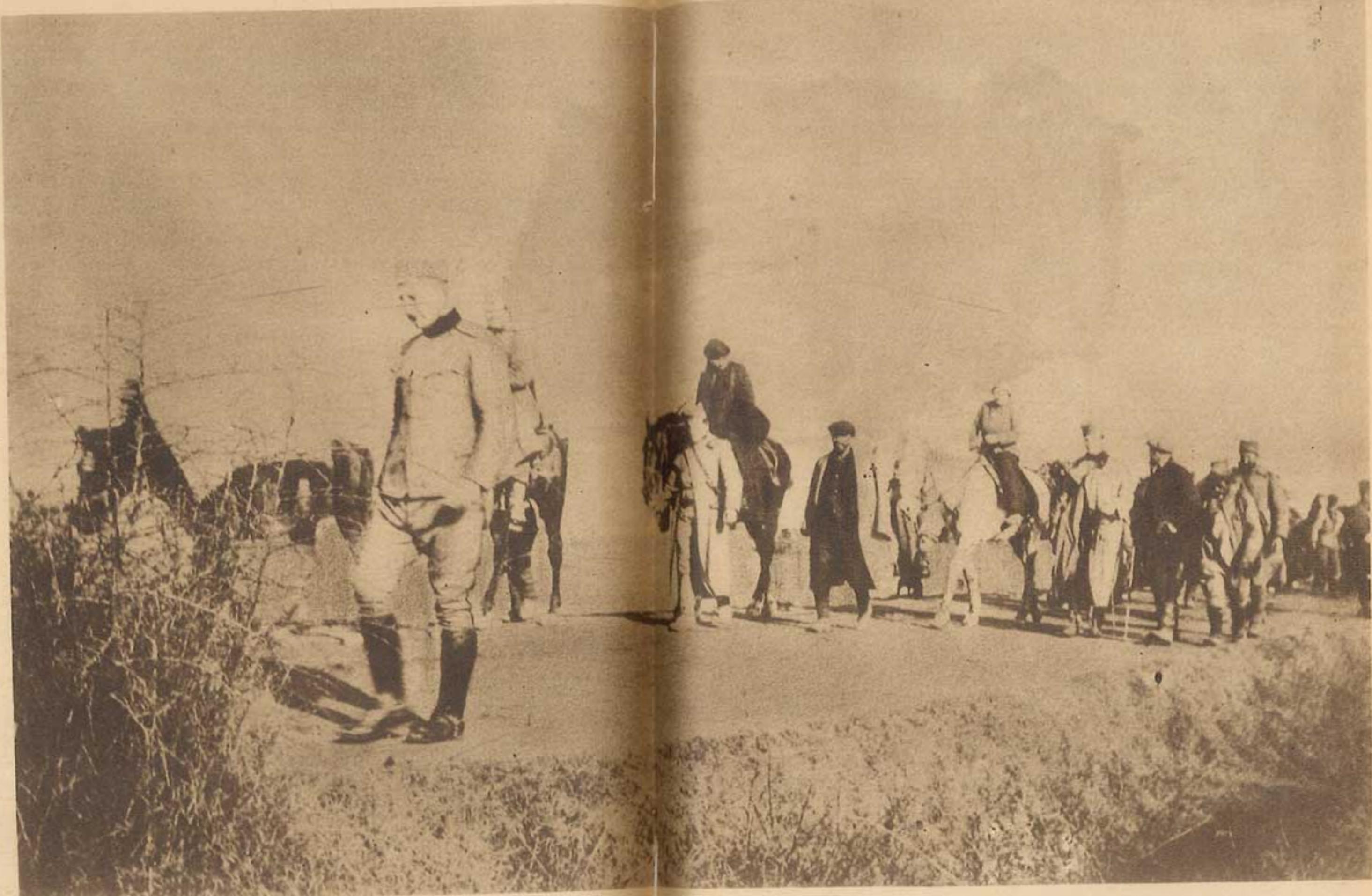
„Medju ovim komadima — pustimo Nušića neka sam priča — sećam se, bila je jedna junačka igra „Boj na Šumatovcu“, koju je napisao neki žandarmerijski narednik. Imala je osam činova, od kojih se u prvome prikazuje regrutacija, u drugome mobilizacija, u trećem vojničke vežbe, u četvrtom poljska služba i tako redom, sve dok u poslednjem činu sva lica ne izginu. Sećam se takodje i jednoga libreta za operu, pod naslovom „Prvi April“, koje je napisao jedan krojač ženskoga odela iz Savamale. Pisac je uzeo za siže poznati politički događaj, zbacivanje namesništva, koje je kralj Aleksandar Obrenović izvršio 1. aprila 1893 godine. Koliko se još sećam, opera je počinjala scenom, u kojoj izlaze na pozornicu tri kraljevska namesnika: Jovan Ristić, Jovan Belimarković i Kosta Protić, drže se za ruke i pevaju nešto sitno a iza njih, u džbunu, čuči nemački poslanik na našem dvoru, baron Veker-Gioter, čuči i peva nešto intrigantski.“

Sećam se još jednoga komada, koji sam zatekao na upravničkom stolu. Bio je to istorijski komad „Srpski car Dušan Silni.“ Pisac mu je bio kaznačej u penziji i živeo je u nekoj zabačenoj palanci a, koliko se sećam, bavio se još i izdavanjem narodnih kalendara. Dobri čiča morao je koji put u životu natrapati na kakvu pozorišnu prestavu, verovatno jedne od onih tadašnjih družina, koje su zalazile po palankama te u kalpacima od kartona, sa drvenim mačevima o bedrima, prikazivale „Boj na Kosovu“. Inspirisan verovatno takvom jednom prestavom, koju je prvi put u životu gledao, a verujući možda da pisac daje samo opšta upustva a da je sve ostalo glumčevalo, kaznačej ovako od prilike piše komad:

„Car Dušan, opkoljen svojim vojvodama i velmožama, svečano govori ovima: „Vojvode i velmože moje! Objavio sam rat Vizantiji i pozivam vas mojim naredbama sledovati i potčinjavati se mojim zapovestima. Mi polazimo u ... i sveti rat da osvojimo....“ Ovde pisac prekida tekst i pod zagradom daje ovakvo upustvo: „Vidi u istoriji Pante Srećkovića, koje je zemlje Dušan tom prilikom osvojio“, ostavljući grešnome glumcu da tu brigu zbrine.

U jednoj, malo poznjoj sceni, u istome činu, Dušan se prašta od carice Jelene i grleći je, veli joj: „Draga Jelena, ja polazim u sveti boj na neprijatelja a tebe ostavljam na dvoru carskome i zahtevam od tebe da mi čuvaš obraz i ostaneš mi verna.....“ Tu opet pisac prekida tekst i, pod zagradom, daje ova upustva: „I govori joj i dalje u tome smislu dok je ne raspliće“.

Razume se, da ovo nisu jedine anegdote iz Nušićeve dramaturgije, ali ga treba samo uhvatiti kad je raspoložen da ih priča.

1915. — Branislav Nušić sa župrugom i kćerkom na teškom putu kroz Albaniju.

1915. — Бранислав Нушић са супругом и ћерком на тешком путу кроз Албанију

Значајна кућа Илића, у којој се зачела хегемонија Београда над Новим Садом.

Осамдесетих година, ми смо имали један књижевни салон у кући старог Јове Илића, салон врло чувен, јер све што је било чувених књижевника у Београду, сви су они долазили, знали се и у овом салону провели један део свога живота. У тој кући, прочитана су на скуповима готово сва дела, која су доцније, кад су изашла из штампе задивила наш народ. Ту је, некад, пре равно 40 година и г. Нушић прочитао свог „Народног посланика“, под старом липом, у басти, пред својим пријатељем Војиславом Илићем.

Ова је кућа историска, јер се у њој зачела хегемонија Београда над Новим Садом, у уметности уопште. О самој кући, г. Нушић је љубазно написао за нас ове редове:

Песничка кућа Илића била је осамдесетих година једични књижевни клуб у престоници. Сви покушаји, и ранији и познији, да се оснује такво књижевно друштво које би књижевнике зближило и дало јачега подстрица књижевности, нису никада ни близу добијавали опоме утицају који је у том погледу имала кућа Илића. Кроз ту кућу, на којој су и даљу и ноћу врата била отворена, прошло је неколико генерација књижевника: на прагу те куће шетала се стара романтична књижевност која је већ поумирала и нова, реалистичка, која се истом јавила; кроз ту кућу, једном речју, продефиловала је цела наша књижевност седамдесетих и осамдесетих година. Псчевини од Матије Бана, Љубе Ненадовића, Чеде Мијатовића, Ворђа Малетића и Јована Ђорђевића, а лично сам у Илићевој кући сретао Владана Ђорђевића, Лазу Костића, Ђуру Јакшића, Лазу Лазаревића, Милорада Шапчанића, Змаја, Каћанскога, Ђуру Јанковића, (даровитог и рано преминулог песника), Јашу Томића (тада необично популарног социјалистичког песника), Павла Марковића - Адамова, Милована Глишића, Светислава Вуловића, Владимира Јовановића, Јанка Веселиновића, Симу Матавуља, Брезака, Светолика Ранковића, Косту Арсенијевића (типографа, социјалистичког песника), Стеву Сремца, Матоша, Домановића, Шантића, Ђоровића, Божу Кнежевића, Љубу Недића, Николу Ђорића, Др. Милана Савића, Илију Вукићевића, Милорада Петровића, Јована Скерлића, Милорада Митровића и још један дуги низ мање знатних културних и националних радника.

Сусрети небројени у кући Илићевој нису могли остати без последица и често се многи покрет, спонтани и чести покушај, јављају као резултат тих сусрета. Може се готово тврдити да је ово литерарно прибежиште — Илићева кућа — била средина у којој се развијао процес прелаза из романтизма у реализам; да се из њене средине развила она снага која је сузбила литературну хегемонију Новога Сада и извојевала Београду првенство и најзад, да је, дајући у Војиславу песничкога реформатора, дала књижевности и многа друга знаменита имена.

Хаци-Лоја у Крагујевцу.

Било је то 1908. године за време оних бура које затекоше Београд поводом анексије Босне и Херцеговине. Нушић је пројашио Теразијама на беломе коњу а за њим 20.000 демонстраната. У Министарству Спољних Послова држала се бурна министарска седница и демонстранти су хтели да прорују у саму седницу. Нушић је чак натерао коња и на њему не сјахујући га, пошао у зграду Министарства, као Мухамед, освојилац Цариграда, у Аја-Софију. На овај безбожни Нушићев чин, зграњују се стари Јова, дугогодишњи момак Министарства Спољних Послова, стао пред коња, ухватио га за узде и очајно повијкао:

— Не терајте коња у Министарство, господине Нушићу, ако Бога знате!

— Пусти, Јово — одговара му Нушић — неће ово бити први коњ који је ушао у Министарство Спољних Послова!

Затим су Нушић и још неколико демонстраната упали у Министарску седницу и кад су их министри почели утишавати, они су захтевали да се сами министри појаве са њима на балкону Министарства и да кажу народу све шта су њима казали. Тада се пок. Милован Миловановић, опкољен демонстрантима, појавио на балкону и изговорио знамените речи, да Краљева Влада у погледу питања анексије стоји уз гледиште целога српскога народа и да је од тога гледишта неће моћи одвојити ни евентуално насиље оних у чијим је рукама моментано сила.

Демонстранти су тада настали свима силама да своју акцију развију и ван Београда. Из свих вароши из унутрашњости стизали су телеграми о великом узбуђењу које је тамо владало. Држали су се зборови, послови су застали, чаршије се забринуле а ћаци почели напуштати школе. Многе гимназије (ћаџи) обраћали су се Нушићу телеграмима са питањем шта да раде и Нушић је ревносно одговарао и телеграфски распуштао све школе. Ове наредбе су биле ради извршавање од омладине и биле су много јаче од супротних наредаба, које је издавао Министар Просвете, тако да је пок. Андра Николић звао Нушића и питао га:

— Ко је овде Министар Просвете, ја или ти?

У таквоме расположењу, срете Милорад Петровић глумац једнога дана Нушића и подвикну му:

— Куме, (Нушић га је венчао) — треба и са позорнице проговорити.

— Како? — запита га Нушић.

— Ако ви, куме, хоћете и даље да подржите ову ватру коју сте упалили, а ви проговорите са позорнице. Реч са позорнице пали.

— Ама како? — шита и даље Нушић.

— Напишите комад, нарочити комад, па да зађемо у народ са тим комадом па да видите чуда.

Нушића освоји идеја, оде кући и за једну ноћ написа комад „Хаци-Лоју“, под који је он ставио „реч у своје време у једноме чину“.

1919 god. Nušić u vrtu svoje kuće šita 1919 god. Nušić u bavstini svoje kuće čin predstavniciima beogradskog, zagrebačkog i te predstavniciima beogradskog, zagrebačkog pozorišta, dramu „Knjeginja kog i ljubljanskog pozorišta, dramu „Kње- ljudljanskog pozorišta, dramu „Knjeginja kog i ljubljanskog pozorišta, dramu „Kње- od Tibala“.

Nušić kaš osnivač skopskog pozorišta, za Nušić kaš osnivač skopskog pozorišta sa svojom trupom.

Pisac „Naše Dece“ sa junacima svoga komada. Redatelj „Naše Dece“ gđa Gita Predić-Nušić sa protagonistima komada: Stanka dr. Sv. Predića (5 god.) i Vladimir Pešika (8 god.)

Pisac „Naše Dece“ sa junacima svoga komada. Redatelj „Naše Dece“ gđa Gita Predić-Nušić sa protagonistima komada: Stanka dr. Sv. Predića (5 god.) i Vladimir Pešika (8 god.)

Perse Pavlović, čl. beograd. pozorišta, kreatorka mnogih „srpskih žena“ u Nušićevim komedijama: u ulozi Pavko (Narodni Poslanik).

Perse Pavlović, čl. beograd. pozorišta, kreatorka mnogih „srpskih žena“ u Nušićevim komedijama: u ulozi Pavko (Narodni Poslanik).

И Чика Милорад Петровић кроз Хаџи-Лоју проговори са позорнице реч која нали. Позориште је сваки дан крцало ој публике која је одушевљено и френетично подвлачила сваку реч коју је Чика Милорад изговорио на позорници. А када се завршила читава серија престава у Београду, када је већ постигнуто било што се желело постићи, Чика-Милорад се окрете Нушићу речима:

— Е сад, куме, ваља у народ сићи.

— На коју страну? — пита писац „Хаџи-Лоје“.

— Свуд где има гарнизона; ваља војску распалити и припремити је. Ајдемо прво у Крагујевац.

И писац и представљач „Хаџи-Лоје“ спаковаше у један мали куфтер костим главнога јунака тога комада и рукопис суплерски пакетоше у Крагујевац.

У Крагујевцу се тада налазила позорница дружина покојнога Косте Делини-а, те с њом у споразуму, отпоче низ престава. Преставе су извођене по овоме програму: најпре би Нушић изашао на позорницу и одржао један родољубиви говор, који је публика прихватала узвицима: „Доле Аустрија!“, затим би Нушић сишао у суплерницу (јер су сви глумци па чак и суплер били заузети ролама, којих врло много има у комаду) па би суплирао и уједно режирао комад из суплернице. Али је мало било по једна престава дневно, јер сем публике која се гушила у згради, у Крагујевцу је био и велики гарнизон и задаћа је била да се цео гарнизон обреди. И тада, преставе су почеле да се дају кинематографски, једна за другом од 2 сата по подне до 11 сати ноћу. Једнога дана изведено је девет престава за дан и девет пута Нушић је говорио и девет пута Чика Милорад Петровић грмео је са позорнице ону реч која нали. Између преставе и преставе било је само пола часа одмора, док би једна публика изашла а друга ушла и док би писац и посилац главне роле испили по један (па можда и по два) шприцера.

У низу тих престава десио се и један случај који мал' није крвљу завршио ове велике и тешке напоре Чика Милорадове, и то крвљу која би пала на позорници. Чика Милорад као Хаџи-Лоја гине на крају комада и — он одиста мал' шије погинуо.

У „Хаџи-Лоји“ има много пуцања и много штатиста који пуцају. То је незгодно и на већим позорницама а некмо ли на крагујевачкој (у „Пливници“). Да би се у невољи помогла, позоришта је управа замолила да војници штатирају и пуцају. Команда је ту молбу прихватила, али да би сви војници уједно и гледали преставу, није оставила да једни исти штатирају већ су се сваког приказа већини штатисти менали (без пробе). Разуме се, наредба је била издата да се пуца из корака али, кој' зна каквим случајем или можда небрижљивошћу чијом тек, једна смена дође на позорницу са убојним метцима.

Престава је лепо текла и одушевљено поздрављана, али кад Чика Милорад Петровић наслони пушку на прозор цамијеки и греши:

— Изгинимо, изгинућемо!

Запрашти са свих страна иза кулиса убојни метак и поче да сви-ра кроз позорницу. Коста Делини први се прегури и, разуме се, обори и једну кулису. Затим настаде једна ужасна паника и врисак. Писац се спусти из суплернице и леже под бином и Чика Милорад Петровић полеже по бини и дрекну:

— Куме, скланяјте главу, изгинућемо одиста.

А курпум и даље прашти, декорације падају, по бини лежи гомила глумаца као по разбојишту а под бином писац. Публика која још не види ситуацију аплаудира, а глумци стењу под кипом и псују оно што се у таквим приликама псује штатистима.

Кад војници испалише све метке које су понели, утина се све и тада се „из мртвих“ диге први Чика Милорад.

— Мајку му! — рече — двадесет и пет година глумујем по овакве погибије писам доживео. Ако сам баш и казо „изгинућемо“ реко сам, брате, што тако у роли пише а не што ми се гине!

Најзад глумци се пребројаше и видеше да су сви на броју али се тад Чика Милорад пљесну очајно по челу и узвикну:

— A moj kum?

И одиста сви се забунише јер писаца никде није било. Једва на једните јаде нађоше Нушића под бином свег искићеног паучином.

После тога приказа писац и приказивач испили су, да би се прибрали, по четири шприцера и — преставе су се наставиле.

Pabirci

Iz Nušićevih Komedija.

ŠTA JE TO SUMNJVIVO LICE?

Sumnjivo lice to je prvo i prvo lice bez ličnog opisa a drugo: то је лице које је teško pronaći a državni interesi zahtevaju да га пронађеши. I sad ostaje pitanje како да га pronадијеш и како да poznaš medj tolikim licima које je sumnjivo lice. To vam je kao na patarcama. Skupe se žene, deset, dvadeset, trideset žena. E, ajd sad ti, ako možeš poznaj koja je medju njima nepoštена? Ne možeš da poznaš ni koja je поштена a камо ли која је nepoštena!

DOBRO SRCE.

„Kad imaš srce, ne možeš da imaš gaće!“ — filozofiše Žika писар у „Sumnjivom licu“.

ŠTA JE TO JAVNO MNJENJE?

Još ujutru рано, čim se probijim, па dok se opasujem a žena mi donese čašu воде са парчетом шећера и kaže mi шта је čula od прија Mace, kad bi на бинару захтала воду. A ne opasujem se само ja ujutru i ne pijem воду са шећером само ја ујутру, него и ти и онaj i ovaj, i svima kaže жена по нешто. E, vidiš, to sve mi potrebo-

Nušić u provinciji: Jovanča Milić u Skoplju (Mih. Dimitrijević); Jovanča Milić u Novom Sadu (Mih. Dinić); jedna scena iz „Put oko sveta“ u Skoplju.

Nušić u provinciji: Јованча Мицић у Скопљу (Мих. Димитријевић); Јованча Мицић у Новом Саду (Мих. Динић); једна сцена из „Пут око света“ у Скопљу.

Nušić u Africi: Srp. Vojničko Logorsko Pozorište u Bizerti: „Obiljan čovak“ i „Knez Ivo od Semberije“.

Nušić u Africi: Срп. Војничко Логорско Позориште у Бизерти: „Обичан човек“ и „Кнез Иво од Семберије“.

Бранислав Нушић — карикатура од г. Косте Тодорова, пређ. бугарског посланика у Београду. — Branislav Nušić — karikatura od g. Koste Todorova, pređ. bugarskog poslanika u Beogradu.

svaki od svoje kuće, pa hajd u kafanu na onu prvu kafu što se izjutra pije. Tu dodje i poštar, koji je već čitao novine, tu dodje i telegrafista koji priča da na desno uvo imre da čuće internacionalne telegrame kad prolaze kroz žicu; pa tu pisar iz načalstva koji zna šta je povrljivo došlo, pa onda tu i mi svi ostali. I kako ko počne da srče kafu tako izručuje na sto sve što je čuo i sve što zna. Tako se tu na sto skupi puno novosti i mi počnemo da ih mesimo. Jedan doda soli, drugi biber, treći dolije мало воде, четврти dospe još malo brašna da bude gušće; па, kad se rastanemo, a ono vidiš raspršti se javno mnenje u sve sokake, u sve dućane i u sve kancelarije. I onda, to ti je kao kad baciš mlevo u vodenicu. Bukće i frkće varoški kamen od jutra do podne i melje ono što smo mi bacili pod kamen. Eto vidiš, kako se pravi javno mnenje, ako nisi znao.

IZDAJNIK.

Čim se dvojica ne trpe onaj drugi mora biti izdajnik otadžbine. Tako je to u politici.

NARODNO ODUŠEVLJENJE

Narodno oduševljenje to je kad gomila više a ne zna zašto više.

MINISTAR.

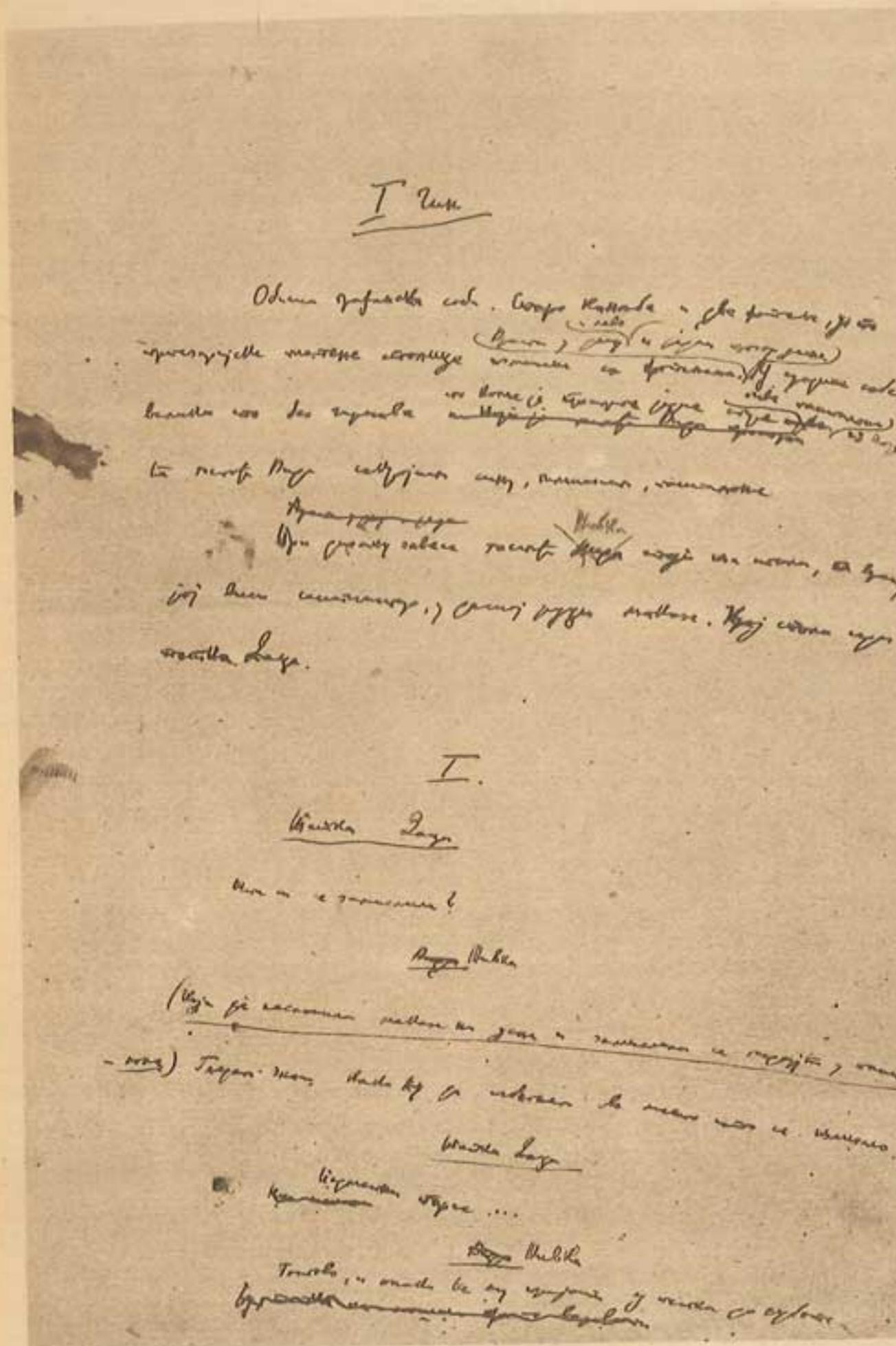
Dok neko nije bio ministar on samo priželjuje to da bude, ali kada je već jedanput bio pa ostane bez fotelje on prosto čezne, i vene kao cvet bez rose i nameće se svakoj situaciji kao udovica.

Нушић као глумац.

Као што г. Нушић и сам, у шијему које је упутио нашој редакцији казује, он је већ врло рано ступио на позорницу. Али, са проласком детињства, њега није напустила љубав према позорници, као што то често иначе бива. Нушић је и доцније у животу врло радо стапао на позорницу и то увек са успехом.

Пред матуру његов рођак Јефта Угричић одбеже из школе и од куће и оде у глумце, у путничку трупу Марка Суботића, која је тада играла у Шиду. У овој трупи био је члан и г. Драгутин Јовановић, сад. члан београд. Народног Позоришта, који ће ускоро прославити педесетогодишњицу свог глумачког рада. Нушић пође за њим, послат од његове породице да га врати, па и сам постаде глумац којом је приликом најпре ступио у роли Гргура Бранковића у Оберњикову драми „Ђурђу Бранковићу“ а за тим запливао и у шири репертоар. Попут је задовољно своју жељу, Нушић се опет враћа школи али не напушта љубав према позоришту.

Као јак Велике Школе он организује трупу, која је дакле претеча свима данашњим студентским трупама, и на београдској позорници он са друговима изводи велику Шилерову трагедију „Дон Кар-

Nušićev autograf: I. čin neobjavljeni komo-
dijske „Gospodja Ministarka“.

Nušićev autograf: I. čin neobjavljeni komo-
dijske „Gospodja Ministarka“.

Jedina tekovina Branislava Nušića za četrdeset i pet godina književnog rada. (U medaljonu: (s leva) Nušićev jedinac Ban, poginuo 1915 god.; (s desna) Branislav Nušić sa suprugom).

Jedina tekovina Branislava Nušića za četrdeset i pet godina književnog rada. (U medaljonu: (s leva) Nušićev jedinac Ban, poginuo 1915 god.; (s desna) Branislav Nušić sa suprugom).

лоса". Нушић је лично играо насловну улогу Дон Карлоса, маркиза Позу играо је г. Јефта Угричић, краља Филипа пок. Милутин Мильковић, професор Универзитета у Суботици, братра г. Мита Поповић нац бивши посланик у Петрограду. Мање роље играли су гг. Паја Маринковић, бивши министар, Михајло Поповић, бив. начелник Мин. Просвете и други. Нушић је, сем ове играо на београдској позорници још и доктора Робена и Јована слугу у Трифковићевом „Љубавном писму“.

Но тада, пре четрдесет година, није то била тако обична појава, стати на позорницу. За тадање консервативно друштво било је то профано, а за велики део омладине, занете тада науком о уништењу естетике, било је то не само профано но и појава која компромитује углед Велике Шкеле, те су на будућем нашем универзитету, одржавани бучни зборови на којима је изрицана осуда и бацана анатема на Нушића. То ипак није покосило његову љубав према позоришту коме је ево све до сада остао веран.

Шта је глумац?

Одломак из јубиларне књиге „Аутобиографија“ Бранислава Нушића.

... Глумац?

Одиста примамљив позив. Позив узвишен, ван дневнога, далеко од свега што је профано — изузимајући позоришног благајника. Позив, који најдрскије и најочитије утврђује факат: да се велика реч, реч истине, реч правде, реч љубави, реч свега узвишенога, може само онда рећи јавно, ако се покрије и окити лажима. Храмови, налате, градови, шуме од намолованога платна; круне од хартије, одело од лажнога злата, мачеви од дрвета; и лажне сузе, лажни узаси, лажна узбуђења и лажне радости, а све то да би се рекла она велика, она вечита реч. Где је оно срећно детињство, коме је преврнуто корито служило као престо, на коме је цар излизаних лактова на капуту, са једном гушчијом перушком за капом? Па ипак, дечја је машта умела да замисли на његовим плећима хермелине, на глави крупу и да верује да на кориту седи миропомазаник и да му са страхиопштовањем шаље: „Ваше Величанство!“ Људи то називају дечјом наивношћу, а колико је неискреније наивности и лажне спољашњости потребно да би се људима признало то што деца себи мајштом стварају.

И зато ваљда што глумци казују велику реч истине под шареним и лажним орнатима, назвали су их свештеницима талијаним. Кад сам први пут, као дете, чуо да глумце називају свештеницима, ја сам се овако домишљао: онај што игра љубавника, мора да је архимандрит; онај што игра интриганта, мора бити да је окружни прота; онај што игра комичне улоге мора бити да је председник конзисторије, а онај што игра Краљевића Марка и размахује бузданом, мо-

ра да је ћакон, јер и наш ћакон тако кади о служби, као да му је буздован о руци. Доцније сам појмио и признао, да су глумци одиста свештеници, само без свештеничких прихода, без чинова и без првениног појаса, јер би им овај спао са мршавог трбуха.

Оно, што је у глумачком позиву нарочито пријатно, то је што он своју јавну реч, свој посао, своју задаћу, врши маскиран. То чине, до душе, и сви остали у животу, само је разлика између њих и глумца у томе, што глумац узима на себе праву маску, маску која одговара роли коју изводи: себичност маскира као себичност, злобу као злобу а пакост као пакост, док у животу то другаче бива, тамо се једна рољ игра а друга маска ставља. Политичар, на пример, на своју себичност ставља маску родољубља, насиљник на своје насиље, ставља маску правде; богаташ, на своје зеленаштво, на своје насиље, ставља маску правде; богаташ, на своје зеленаштво, ставља маску доброчинства; распутница, на своје искуство, ставља маску наивности а злобник, на своје савете, ставља маску пријатељства...

Бранислав Нушић.

Позориште и живот

Неке Нушићеве мисли.

— У сваком случају, боље је гледати живот у позоришном комаду и позоришни комад у животу.

— Свака је жена глумица. Што се мање то опажа тим је већа глумица.

— На позорници се најпре дигне завеса па се тада одиграва драма. У животу то другаче бива: најпре се одигра драма па се онда дигне завеса.

— На позорници се обично, на крају шаљиве игре, двоје узму. У животу на против, на крају шаљиве игре обично се двоје раставе.

— Суфлери на позорници често спасавају ситуацију, у животу је увек упронашћују.

— Нетачно је да је позориште школа живота. Тачније би било рећи, да је живот школа позоришту.

Branislav Nušić u šetnji na Bežu sa slikarem
V. Filovcem — karikatura g. Vladimira Fi-
lovića.

Бранислав Нушић у шетњи на Бељу са
сликарем В. Филовцем — карикатура г.
Владимира Филовца.

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Pretplata se šalje u Beograd, Kosmajská ulica 22. „Makarije“ A. D. Zemun.